

Verdensmand og verdenslitteratur

Betragtninger over Johannes V. Jensens forfatterskab

Af PETER Q. RANNES

Sørger nogen for at pille forfatterskabet fra hinanden og sætter det sammen på ny, vil Johannes V. Jensen ikke kun få nye læsere, de gamle læsere vil også få nye tekster, – er en af konklusionerne i denne artikel, hvor det vurderes, hvor vidt forfatterskabet kan siges at være dansk verdenslitteratur.

I den tidlige vinter 1903 skriver Johannes V. Jensen til sin forlægger Ernst Bojesen på Gyldendal:

„Hermed sender jeg Dem Manuskriptet til min nye Bog: „Madam d’Ora“. Skønt den i Grunden har været færdig længe – jeg lagde Planen til den i New York i 1897 og har arbejdet paa den siden, I Norge med Ski paa Benene, i Paris under Boulevardens hvide Blus, i Singapore mellem Palmer, i Shanghajs Koleraluft, i Chicagos bidende Vinter, under Andetrækket i det foraarsskolde Arkansas og i New Yorks elektriske Tropeatmosfære – beder jeg Dem dog lade den ligge endnu Julen over. Mine Fjer er for pjuskede, og jeg lugter for ramt til Julebordet. [...]“¹

„New York“, „Norge“, „Paris“, „Singapore“, „Shanghaj“, „Arkansas“ og atter „New York“. Verdensmanden Johannes V. Jensen forstår at minde sin forlægger om, at det er det, han er. Der i 1903 mangler han vel kun at få Spanien med, så er den 30-årige forfatters samtlige udenlandsrejser listet op. Siden fulgte rejser til bl.a. Mellemøsten og Grækenland, ligesom

han også fik lejlighed til at vendte tilbage til „Fristaterne“. Fremmer en forfatters opmærksomhed for den øvrige verden, ved rejser og/eller studier, hans potentiale som verdensforfatter er Johannes V. Jensen overkvalificeret.

Johannes V. Jensens opmærksomhed over for udenlandsk litteratur var ikke ringe. Allerede i katedralskole-tiden i Viborg læste han og vennerne følsomt den tyske digter Heinrich Heine. Rudyard Kipling var også på det frivillige pensum, og Johannes V. Jensen var senere med til at oversætte en række af Kiplings bøger. Han oversatte og introducerede den nu glemte amerikanske forfatter Frank Norris (1870–1902) for danske læsere. Walt Whitmans digte oversatte han allerede til sin egen digtsamling *Digte* (1906), til romanen *Hjulet* (1905) og en selvstændig udgivelse *Walt Whitman Digte* (1919). Johannes V. Jensen oversatte også de islandske sagaer (1930–32) og Shakespeares *Hamlet* (1937, til opførelse på Det Kongelige Teater). Som formidler af udenlandsk litteratur påtog Johannes V. Jensen sig

også en rolle, som formidler af især amerikansk litteratur².

Nobelpris = verdenslitteratur?

Ser man Johannes V. Jensens biografi igennem for andet, der kunne indikere verdenslitteraturforfatterstatusen, er Nobelprisen i litteratur, som han blev tildelt i 1944 (og fik overrakt i 1945) nok det, der er mest iøjefaldende. Som Aage Jørgensen³ i flere sammenhænge har redegjort for, blev Johannes V. Jensen indstillet til at modtage Nobelprisen i litteratur hele 18 gange (rekorden blandt alle modtagere), fra 1925 til 1944. Ved tildelingen af prisen blev romancyklusen *Den Lange Rejse* (1908–22) fremhævet, men over årene blev de mange indstillinger motiveret forskelligt. Måske et godt sted at gå på jagt efter argumenter for at Jensens værk er verdenslitteratur?

I 1925 skrev Frederik Poulsen (klassisk arkæolog og forfatter) i sin egen skab af medlem af Videnskabernes Selskab bl.a. dette til Svenska Akademien Nobelkomite i Stockholm: „Den nu 52 Aar gamle Digter er ubestrideligt Danmarks største Digterbevægelse og en af de originaleste og fridigste Digtere i Nutidens Europa. Hans „Himmerlands-historier I-III“ viser ham som en ypperlig Fortæller, men hans egentlige Styrke ligger i Naturbeskrivelserne og i Skildringer-

ne af primitive Sjæle og af Barnesind". Derefter remses stort set hele forfatterskabet op og der slutes af med at „[...] Norden hædrer sig selv ved at give ham Nobelpræmien malgré tout. / Hans Værker indsendes samtidigt med dette.“

De følgende års indstillinger (der ikke alle var danske, men alle nordiske) byggede videre på Poulsens vidnesbyrd og føjede nyt til. J. Brøndum-Nielsens fremhæver i 1931 Jensens „epokegørende Betydning for nyere dansk Litteratur“ og [hans] „geniale Evne til at se Tingene og se dem paa en ny Maade, at kunne – som H. C. Andersen – se det poetiske og rige i det dagligdags“. Samme Brøndum-Nielsen fremhæver i 1933 atter med henvisning til eventyrdigteren, at Jensens myter „maa sidestilles med det højeste, rigeste og skønneste af vore ypperste Digteres Kunst. / Paa Grund af denne Kunstarts knappe Form ligger det særligt nær at sammenstille Johannes V. Jensens Myter med H. C. Andersens Eventyr“.

Ellers fremhæves Jensens „ideelle humanistiske Forfatterskab“ (Hans Brix, 1935), at han ”ved at give gængse moderne Litteraturformer som Hjemstavnsbilledet og Rejsekroniken Præget af en Idé” har nået „det Store, han søger“ (Vilhelm Andersen, 1937), og at „Myten udgør hans *blivende* Værdi i dansk Litteratur. Hans *historiske* Betydning bestaar dels i Sprogfornyelsen, som er gennemgribende...“ (Ernst Fransen og Peter Skautrup).⁴

Mens nogle af argumenterne smager lidt af en slags verdenslitteratur-opfattelse – „originaleste og frodigste Digtere i Nutidens Europa“ og „geniale Evne til at se Tingene og se dem paa en ny Maade“ – gør andre tilsyneladende ikke – „Norden hædrer sig selv ved at give ham Nobelpræmien“.

Ser man i det hele taget ned over

listen over modtagerne af Nobels litteraturpris gennem mere end 100 år, er der vel nogle stykker man nemt stryger på ens egen liste over verdenslitteratur. Til gengæld vil de seneste års prisuddelinger måske kunne ses som en lille katalog over verdenslitteratur – hvem vil f.eks. ikke gerne have prismodtageren i 2006, tyrkiske Orhan Pamuk, med på sin verdenslitteraturliste?

Jensen i oversættelse

Både *Johannes V. Jensen: En bibliografi* (1932) og i Johannes V. Jensen: *En Bibliografi II*, som udkom i 1951, året efter Johannes V. Jensens død, opregner bibliograferne Frits Johansen og Aage Marcus de mange oversættelser af Johannes V. Jensens værker. I den anden bibliografi er oversættelserne angivet både som „Oversigt over samtlige Oversættelser ordnet efter sprog“ og „Oversigt over samtlige Oversættelser ordnet efter Titel“. Listen over de sprog, værker eller tekster, som Johannes V. Jensen er tilgængelige på pr. 1951, er ikke kort: engelsk, finsk, fransk, færøsk, hollandsk, islandsk, italiensk, norsk, polsk, russisk, spansk, svensk, tjekisk, tysk og ungarsk. 15 sprog i alt. Siden kan man søge videre⁵ og se, at Johannes V. Jensen (dvs. *Kongens Fald*) inden for de seneste år er blevet tilgængelig på alle tre baltiske sprog.

Mens der på nogle sprog kun findes enkelte værker eller tekster af Johannes V. Jensen – de finske læsere ser ud til at måtte klare sig med *Kongens Fald* (*Kuningas Muruu*, 1947), lige som hollandske læsere løber tør for Jensen efter at have læst københavnerromanen *Gudrun* (*Gudrun*, 1937) – byder andre sprog på mange flere værker – især tyske læsere kan stykke en stor del af forfatterskabet sammen via oversættelser.⁶

Den Lange Rejse udkom på engelsk

først i USA i 1923 og i 1923–24 (samme oversættelse) i London. London-udgivelsen stod Johannes V. Jensens danske forlag, Gyldendal, for. Ved færdiggørelsen af *Cimbrernes Tog* (1922), det sidste af de seks bind i *Den lange Rejse*, havde Johannes V. Jensen en fornemmelse af at stå ved slutningen af sit forfatterskab⁷. Og hvor kunne man så vende sig med sin litteratur? Mod udlandet. Selv om Johannes V. Jensens værker og tekster allerede var tilgængelige på en række europæiske sprog, må det have været engelsk han først og fremmest ønskede at få sine bøger ud på. Allerede i sin ungdom havde Johannes V. Jensen besluttet at tjene til sit brød som skribent og han pressede til stadighed sit forlag for at udgive og især genudgive sine bøger⁸. Og han har sikkert presset tilsvarende hårdt på at få et større værk ud på engelsk.⁹ Men selvom *Den lange Rejse* udkom i oversættelser på begge sider af Atlanten, synes „The Long Journey“ ikke at have givet Johannes V. Jensen det engelsksprogede – og dermed internationale – gennembrud, han måtte have drømt om¹⁰.

En ny verdenslitteraturgenre?

Satsningen med at få *Den lange Rejse* ud på engelsk og amerikansk og dermed gøre Jensen til verdenslitteratur har måske ikke været så tosset endda. Holder man de seks mytologiske romaner, cyklusen består af, op for sig, og spørger om dette ligner verdenslitteratur, kunne svaret godt være bekræftende. Genren, den lange mytologiske fortælling, som hos Jensen er en slags ikke-kristen skabelsesberetning, der følger menneske fra førhistorisk tid til Columbus' opdagelse af Amerika, indeholder som sådan kimen til en verdenslitteraturgenre. Jean M. Auels romanserie fra 1980'erne, *Hulebjørnens Klan*, der i øvrigt er påviseligt inspireret af *The Long Jour-*

ney¹¹, viste siden hen hvilket grænseoverskridende (verdenslitterært?) potentiale genren har. *Den lange Rejse* eksplicitte darwinisme og hyldest til f.eks. manden som jæger og iværksætter og kvinden som moder og slægtskaber kunne vi – og dermed vel også ikke-danske læsere – nok få ned, krydret med mytologi og fejring af naturen, som den er. Hovedpersonernes ‘rejse’ gennem forskellige tidsaldre har bl.a. den magiske realisme lært os at sætte pris på.

Det øvrige forfatterskab

Tilsvarende kunne man tage fat i andre af Johannes V. Jensens værker og prøve dem af som verdenslitteratur. F.eks. i *Kongens Fald* (1900–01), der i 1999 af både Politikens og Berlingske Tidendes læsere blev kåret som århundredets danske bog. Denne storslåede bog er jo egentlig en dårlig roman og synes som sådan – forstærket af dens karakter af en dansk historisk roman – ikke umiddelbart spiselig for verdenslitteraturens læsere. De fascinerende og foruroligende *Himmerlandshistorier* er oftest skæbnefortællinger og har som hovedtema længsel efter det svundne (eller endda efter længslen selv). Dette er i sig selv ikke et tema, der er mangelvare i verdenslitteraturen, så hvor meget de end rører og fascinerer os danske læsere synes verdenslitteraturen ikke at savne dem. Læg der til, at *Himmerlandshistorier*, som også *Kongens Fald* er skrevet i et sprog, der er så præget af himmerlandsk dialekt¹², at de nærmest er uoversættelige.

Amerika-romanerne *Madame d’Ora* (1904) og *Hjulet* (1905) har ikke-danske hovedpersoner i ikke-danske omgivelser (i hhv. New York og Chicago) og kunne som sådan udmærket være kandidater til verdenslitteraturprædikamentet. I danske sammen-

Den unge verdensmand.

hænge er romanerne indholdsmæssigt og – især – formmæssigt typiske samenskriveringer af den tidlige modernitetserfaring som det unge tyvende århundrede bød på. Bøgerne har det hele – den nye modernistiske virkelighed, mødet mellem Europa og Amerika, mediernes voksende indflydelse på almindelige menneskers dagligdag – og vel for meget af det hele. Sådan kan verdenslitteratur ikke være.

Johannes V. Jensens store ‘faglitterære’ forfatterskab, med titler som *Den gotiske Renaissance* (1904), *Nordisk Aand* (1911), *Introduktion til vores Tidsalder* (1915), *Retninger i Tiden* (1930) og *Om Sproget og Undervisningen* (1939) kan man behændigt springe over i denne sammenhæng. Hårdt sat op har disse mange bøger umiddelbart kun interesse som et slags resonansrum for det skønlitterære forfatterskab. Så indtil hele eller dele af det

skønlitterære forfatterskab er blevet til verdenslitteratur, bliver det faglitte- rære umiddelbart, hvor det er. Sprin- ger man også over nogle novellesam- linger, et par rejsebøger og digtene, som undersøges for verdenslittera- turkvaliteter via to udenlandske læs- ninger af „Paa Memphis Station“ andetsteds i dette nummer af Bogens Verden, er der stort set kun de såkaldte 'myter' tilbage.

Myterne

Myterne består af ni bind tekster, ud- givet mellem 1907 (*Myter og Jagter*) og 1944 (*Møllen. Myter og Beskrivelser*). I det sidste bind samler Johannes V. Jensen i det forrestillede „Efter- skrift“ op på genren, som han selv har opfundet, og konstaterer, at myten er „et Begreb, man har stillet sig uvillig til“. Men Jensens tillid til formen har ikke taget skade: „Mens jeg har været ene om at bruge Betegnelsen Myte for mindre Arbejder af denne givne Natur er en lignende litterær Art ved at vise sig, i udenlandsk, især ameri- kansk Litteratur, et Fænomen der synes at ligge i Tiden.“ Hvad det præcis er for et især amerikansk fæno- men, afsløres dog ikke. Efter at have refereret til Andersens eventyr: „Man har sat min Myteform i Forbindelse med H. C. Andersens Eventyr“ – må- ske tænker han på den indstilling til Nobelprisen, som er citeret ovenfor – gør Johannes V. Jensen flere af An- dersens eventyr til myter. Og endelig forbinder han myteformen til dags- pressens udvikling og især til „Kro- niken“¹³, et ikke uventet træk, da langt de fleste af Jensens myter havde mødt deres første læsere som kronikker i dagspressen, hovedsageligt i Politi- ken.

The myth

Johannes V. Jensen definerede ved flere lejligheder (bl.a. i ovennævnte

„Efterskrift“) „Myten“. Her er defini- tionen – i anledning af den internatio- nale sammenhæng – med hans egen engelske ordlyd:

“The novel is slow, more suited to the time of the mail-coach than to our hurrying epoch. [...] Leave out the plot, concentrate on those short glimpses of the essence of things that illuminate man and time, and you have the ‘myth’, the name by which the present writer designates his shorter prose works. They are not short stories in the ordinary sense of the word nor fairy tales: they have something of the essay and something of the quality of a musical theme, an attempt to focus the essence of life in a dream.”¹⁴

De ni bind myter ligner det, de er. Ni bind kronikker og avisartikler, samlet i kronologisk orden. En uoverskuelig samling kortere og længere tekster, ideelle til natbords- eller sommerhus- læsning. Som den ‘skribent’ (modsat ‘forfatter’) Johannes V. Jensen anså sig for at være, har det været vigtigt for ham – og en naturlig følge af my- tens særlige karakter som ‘glimt’ – at udgive dem som de forelå, mere eller mindre i den rækkefølge, de var ble- vet til i. Og det er ærgerligt. For får man anledning til at dykke ned i dem og samle, hvad der hører sammen, dukker klynger af tekster op, som, når de tages ud af den store diffuse myte-sammenhæng, bliver til næsten selvstændige små værker og potentielle bidder af verdenslitteratur.

Bønder og Dyr i Ægypten

Et eksempel er Johannes V. Jensens tekster fra hans rejse til Ægypten i vinteren 1925/26¹⁵. 20 fine artikler, der falder i tre hovedgrupper, kom der ud af rejsen. Første gruppe hand- ler om turismen i Ægypten i midten af tyverne et par år før Tut Ank Amon- hystieret slog igennem. „Ærkeeng- len“¹⁶ spidder kærligt hustleren, som

lokker kunder til sin onkels turistbu- tik, „Pensionatet“¹⁷ er en lille Somer- set Maugham’sk perle om det internatio- nale klientel der er strandet på et Kairo Pensionat, mens ”Hos Fuglene” er myten om en kvindelig turist, der farer vild på en udflugt i den libyske ørkenen, får en nat alene dér og aldrig helt bliver sig selv igen. Denne tekst er i sig selv et lille stykke verdenslitte- ratur.

En anden gruppe handler om det faraoniske Ægypten. Med stor antro- pologisk indlevelsesevne foretager Jo- hannes V. Jensen i f.eks „Maanebyen“ en tidsrejse til en fjern faraofortid, mens en lille stenfigur i „Dronning Hatasus Glorie“ bliver afsæt for den spændende fortælling om den kvinde- lige farao Hatshepsut (Hatasut).

Den sidste gruppe af tekster fra Ægypten viser Jensen som en åben og overraskende fordomsfri iagttager af „Bønder og Dyr i Ægypten“¹⁸, som en af myterne hedder. Med den ind- sigt og empati som kun en, der selv er rundet af bondeæt, kan fremvise, kaster forfatteren sin kærlighed over bønder og dyr, som var de himmer- landske. Kamelen er et vidunderligt dyr, og æslet, „der nordpaa ufortjent [er] i Foragt“ tages i forsvar. Om mus- limernes polygami hedder det, at den „menneskelige Nerve og Følsomhed er forskellig; som bekendt føler man to Passerben paa Fingerspidserne, naar man paa Ryggen kun føler et: Muhamed var *large*, hvad Indtryk angaar, han fornam ikke én Kvinde paa Ryggen, der skulde et Flertal til, før han følte noget“. Og de arabiske kvinders slør – evigt aktuelt! – gøres hovedsageligt til noget almenmenne- skeligt „for simple Kvinder nordpaa, i Evropa, har det jo paa samme Maade, de kan ikke styre Munden, hvis man ser paa dem, men værger for sig med Haanden“¹⁹. Gjorde nogen Johannes V. Jensen den tjeneste at pille Ægyp-

tensmyterne ud af mytesamlingerne, samle dem i én bog og sætte et godt forord og nogle forklarende noter ved, havde man en udgivelse i verdensklasse.

Mr. Helge Pierrepont Pickles

Mellem 1910 og 1928 skrev Johannes V. Jensen fem myter om fremtidsmennesket Mr. Pickles²⁰. Rigmanden Mr. Pickles er entreprenør i „Levneds-middel- og Forlystelsesbranchen“, „Antikvitetshandler og Kender, Mæcen, Kunstkritiker og Galleriejer; Teaterdirektør, Anmelder og Skuespilforfatter; af Aviserne altid meget omtalt Mand og Bladudgiver“. Emnet er det moderne liv og især medierne og deres voksende betydning. Rammen er altid den samme i de fem tekster: Mr. Pickles har indkaldt „gentlemen of the press“ og med et slag med tungen, „tjek“, præsenterer han dem for fremtiden. Stilen synes umiddelbart satirisk, og meget andet end „anstrengte grimasser“²¹ er disse myter ikke blevet regnet for.

I „Mr. Pickles“ præsenteres pressens herrer for „fremtidsmennesket“ om bord på dets eget gyroskopiske tog: „Om ti Minutter vil dette Træn have bragt mig til mit Landsted, 140 Kilometer fra mit Kontor i Metropolen. Der ligger, som De ser 1 1/3 Grad mellem mit uhyre forcerede Arbejde i Centret af Storbyen og min Rekreation paa Landet“. Forskellen mellem land og by er udvisket.

Det er forskellen mellem naturligt og kunstigt også. Mr. Pickles har fået erstattet både en arm og et ben med kunstige lemmer, men har i fremtidens ånd fået det vendt til sin egen fordel: „Min Invaliditet forlener mig virkelig med alle Fordele, ogsaa den De tror er paa deres Side, min Herre, jeg besidder i min Legemsfejl et meget betydningsfuldt Forsvarsmiddel, idet en i og for sig ridicul men dybt ind-

groet og meget opportun fordom værger Krøblingen mod enhver Korporlighed“.

Tilsvarende omvendt bryder samleren og tyven Mr. Pickles hver dag ind hos sig selv: „jeg hyler *hands ups* til mig selv foran Spejlet, jeg tager kubiske Maal af Inventaret og sætter mine Fingeraftryk i Blod paa Kaminen“. Og så viser det sig til sidst, at Mr. Pickles „i Virkeligheden var en lille uskadelig og stræbsom Handlende inde i en af Byens Sidegader“.

I „Billedet“ har Mr. Pickles også regnet den ud. „Kunstnerens Betydning som Geni staar i ligefrem Forhold til den Omtale han er Genstand for“, fortæller han pressens folk i „Omniplanet NewYork–Petrograd på vej i sin Rute over mod Evropa“. Kunstneren har han selv skabt ved at betale ham for kun at male ét billede, ved at „Lagre“ billedet, ved at sælge det dyrt, ved at købe det tilbage og ved at udgive en biografi om maleren. Og endeligt ved at lade billedet stjæle og genfinde igen. „Her skal jeg af, sagde han ti Minutter efter, da de var over Paris, og med udfoldet Faldskærm og et Vink til Farvel traadte han over Bord“.

Den fjerde dimension

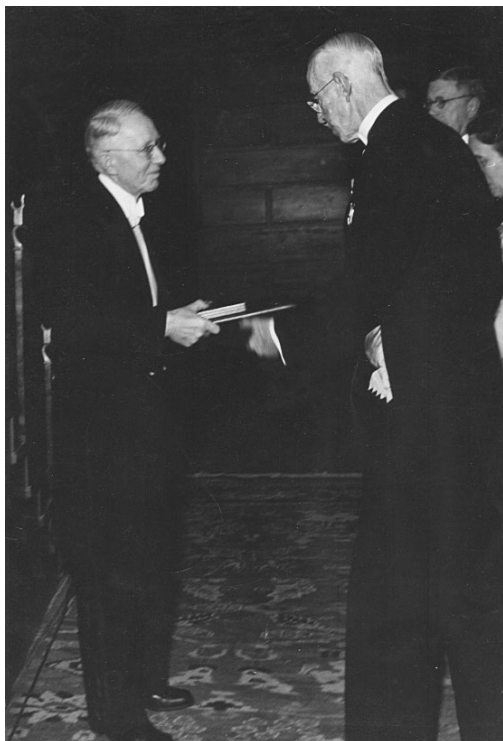
Den tredje Mr. Pickles myte „Post Futurum“ byder på regulær tidsrejse. Pressens mænd tages med ind i den fjerde dimension, ser en flig af evigheden og møder Julius Cæsar. „Hans afdøde Højhed, hvem det er lykkedes os at knytte til Etablisementet, vil have Æren af at føre Dem rundt“. Én journalist løber med nyheden, før den rigtigt kommer i gang, og kan fra sin avis „The Lie“ annoncere: „*Verdens-epokegørende Nyopfindelse, Dr. Pickles usynlig, Atomproblemet maaske løst*“. Og da „Femofonerne“ fra de store blades hustage udråber den egentlige nyhed

i 25 km radius, er „The Lie“ tavs. Med en knibsk manøvre, der er Italo Calvino (eller Svend Åge Madsen) værdig, kan „The Lie“ dagen efter bringe en artikel, „hvori der var et sandt Ord: at det nemlig efter nærmere Undersøgelse af Mr. Pickles Butik have vist sig at alt hvad han Dagen i Forvejen havde foregøglet Pressen var Løgn“.

I „Lord Pierreponts Memoirer“ hedder det „Mine Livserindringer vil, avtomatisk, som Følge af min Navnkundighed, i Lighed med saa mange andre Samtidiges, om kort Tid se Lyset. Udgivelsen er overladt et internationalt Presse-syndikat, som jeg kontrollerer, og som varetager Bogens crack-up alle fem Verdensdele; Honorar en Million (Dollars). Opsigten på Forhaand turde sikre den store Udbredelse“. Satirer ja, måske i tyverne, men mon ikke vi nu i biografiernes storhedstid kan genkende et eller andet her?

Den sidste fremtidsmyte er „Mr. Pickles Endeligt“. Verdenspressen står ved Mr. Pickles dødsleje. Det er kræften, der er ved at tage ham. Men også den får han vendt, den er jo „i sit Væsen en Vækstlighed, Kræftsvulsten består af Væv, bygget op af Celler, som tager til indenfor Organismen og paa dens Bekostning, en Fosterdannelse saa at sige“. Konklusionen er ikke overraskende, når man kender Mr. Pickles: „Og en Dag, om ikke lang Tid, naar den indre Vækst og Omlejring af Materien er afsluttet, vil man i min Seng kunne finde en *Hud*, Skallen af mig, Træben, forlorne Tænder og hele mit øvrige artificielle Menneske, hele Mr. Pickles; selv har jeg saa i al Stilhed forladt Hospitalet.“

Man synes umiddelbart, at man kender Johannes V. Jensens forfatter-skab. Hovedværkerne er indskrevet i litteraturhistorien, mere eller mindre

Johannes V. Jensen får overrakt Nobels litteraturpris af kong Gustav V i 1945.

som han selv tilrettelagde det. Men kender vi egentlig hans tekster? Alle steder i det enorme forfatterskab gemmer der sig tekster, som til stadighed viser nye sider af forfatteren. Myterne er bare én guldgrube af tekster. Der er mange andre i forfatterskabet. I teksterne i *Fra Fristaterne* (1928) om filmkunsten (f.eks. „Filmens Filosofi“ og „Walt Disney“) overhaler den midaldrende mand meget yngre (og senere) tilbedere af filmkunsten både i form og indhold. Og da den 42-årig Johannes V. Jensen i 1915 første gang sætter sig over skrævs på en motorcykel, var det ikke bare motormandens lir for pressen – når man ser, hvordan billederne af den harniskklædte forfatter på motorcykel er blevet brugt igen og igen i eftertiden, kunne man godt tro det.

Nej, Jensen var i en årrække inkarnet motorcyklist.²²

Johannes V. Jensen beskrev og udviklede som en af de (om ikke ligefrem *den*) første en motorcykelkørsels oplevelsesæstetik, som vil gøre Robert M. Pirsig (ham med *Zen and the Art of Motorcycle Maintenance* (1974)) grøn af misundelse, hvis han havde kunnet læse den på engelsk: „Horisonten gaar op for en; Forgrunden farer forbi, men Baggrunden, Landet selv, begynder ejendommeligt at leve, gaar i lange Rytmer, denne Synskreds aabner sig over den anden, Landskabets Relief udfolder sig, ikke i faste Planer, men i Bevægelse, og da Indtrykkene ikke faar Tid til at Glemmes, de ene over det andet, bevarer man Evnen til Sammenligning hele Tiden og oplever saaledes Landet mere i det Store, dets Skulptur.“²³

Sørger nogen for at pille forfatterskabet fra hinanden og sætter det sammen på ny, vil Johannes V. Jensen ikke kun få nye læsere, de gamle læsere vil også få nye tekster. Og forfatterskabet vil løfte sig ud af sig selv, krølle sig sammen som en anden Mr. Pickles og vende en helt ny side ud.

Frits Andersen har for nyligt skrevet „Forfatterskabets efterliv er netop kun i sin vorden“²⁴. Man kunne føje til at dette efterliv måske vil vise sig at gå ud over de sædvanlige grænser, også de nationale.

NOTER

1 Citeret efter Gyldendals Julebog 1951

„Johannes V. Jensen“

2 f.eks. „Retninger i Tiden III. Fra Frank Norris til Ernest Hemingway“, Politiken 30. maj 1930, optryk i *Retninger i Tiden* (1930).

3 Bl.a. i Henry Nielsen og Keld Nielsen (red.) *Nabo til Nobel. Historien om tretten danske Nobelpriser* (2001) og Aage Jørgensen „Hvorfor en Nobelpris til Johannes V. Jensen?“ in *Bogens Verden* 2001/3 s. 21–27.

4 Alle citater efter *Bogens Verden* 2001/3 s. 21–27

5 F.eks. på <http://www.danishliterature.info/>

6 Aage Jørgensen arbejder p.t. på et bibliografisk

afsnit i en tysk forskningsantologi „Johannes V. Jensen auf Deutsch“, som disse iagttagelser også støtter sig på.

7 Jf. Lars Handesten: Johannes V. Jensen (2000) s. 307.

8 Her er lidt af Jensens argumentation over for Gyldendals direktør Peter Nansen: „[...] men jeg opdager at jeg er ved at blive en ældre Herre og tjener ikke legitimt 3000 Kr. om Aaret [...] som Idealist sukker jeg imidlertid efter kun saa meget om Aaret som en Handelsrejsende eller anden Rangs Skuespiller [...] jeg vil honoreres ikke alene for hvad jeg skriver, men også for at jeg skriver.“ – fra brev af 21. oktober 1910 (Det Kgl. Bibliotek).

9 Enkelt tekst forelå på engelsk.

Himmerlandshistorien „Skærsliberen“ – The Knife Grinder – der var udkommet som læsestykke i en engelsk lærebog i 1922.

10 Om der var tale om et tysk gennembrud, og om Jensen er blevet verdenslitteraturforfatter i Tyskland kræver en nærlæsning af Aage Jørgensens „Johannes V. Jensen auf Deutsch“-bibliografi, især af de litteraturhistoriske behandlinger af J.V.J., som Jørgensen bl.a. henviser til. (se også note 6).

11 I følge Leif Nedergaard: *Johannes V. Jensen. Liv og forfatterskab*, 1993, s. 352 har Auel læst oversættelsen af Jensen værk.

12 Denne spændende iagttagelse skylder jeg forfatteren (og himmerlændingen) Knud Erik Pedersen, der fremlagde den på et seminar på Hald Hovedgaard den 16. september 2000.

13 Alle citater er fra „Efterskrift til Myter og Beskrivelser 1907–1944“ in Møllen. Myter og Beskrivelser (1944) s. 7–14.

14 The American – Scandinavian Review. Nr. 6.–7. June – July 1932 citeret efter Johansen og Marcus 1933 s. 132.

15 Se også Peter Q. Rannes: „Med Johs. V. i Ægypten“, kronik i Politiken 20. juni 1992.

16 In *Ved Livets Bred og andre myter* (1928)

17 In *Pisangen. Myter – femte Bind* (1932)

18 In *Ved Livets Bred og andre myter* (1928)

19 Alle citater „Bønder og Dyr i Ægypten I–III“ i *Ved Livets Bred og andre myter* (1928) s. 99–115.

20 „Mr. Pickles. Fremtidsmyte“ in *Myter – Andet Bind* (1910), „Billedet“, „Post Futurum“ og „Lord Pierrespons Memoirer – en Mr. Pickles Myte“ *Tredje Bind* (1924), samt „Det talende hoved – Mr. Pickles’ Endeligt“ (1925) in *Ved Livets Bred* (1928)

21 Lars Handesten: *Johannes V. Jensen* (2000) s.280

22 Se også Peter Q. Rannes: „Da Jensen ga’ den gas“, kronik i Politiken 2. august 2001.

23 „De danske Øer. Paa Motorcykle“, Politiken 24. juni 1917, optrykt i *Aarboeg* 1917

24 Frits Andersen: „Johannes V. Jensen“ in *Danske Digttere i det 20. århundrede* (2002) s. 71.

PETER Q. RANNES

er cand.mag., centerleder ved Hald Hovedgaard og medredaktør af *Bogens Verden*.